

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЧЕКМАРЬОВА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 343.92(477.7)

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ
ПІВДНЯ УКРАЇНИ

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Одеському державному університеті внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент
Конопельський Віктор Ярославович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права та кримінології

Офіційні опоненти:
доктор юридичних наук, професор
Колб Олександр Григорович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Назимко Єгор Сергійович,
Донецький юридичний інститут,
перший проректор

Захист відбудеться 29 вересня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради К 41.884.04 в Одеському державному університеті внутрішніх справ
за адресою: 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського державного
університету внутрішніх справ за адресою: 65000, м. Одеса, пров. Сабанський, 4.

Автореферат розісланий 28 серпня 2017 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М. Заєць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В українському суспільстві проходять докорінні реформи, спрямовані на євроінтеграцію та децентралізацію. Запроваджуються нові стандарти діяльності правоохоронних органів. У цих умовах центр тяжіння у протидії злочинності переноситься на регіональний рівень. На цьому тлі, у ХХІ столітті Україна зіштовхнулася з новими геополітичними і кримінологічними викликами, пов'язаними із: порушенням територіальної цілісності країни; посяганням на недоторканість її державних кордонів; зростанням загального рівня злочинності, поширенням тероризму, вбивств, контрабанди, незаконного обігу зброї, наркотиків, торгівлі людьми тощо. Спостерігаються істотні зміни кількісних та якісних показників стану регіональної злочинності, зокрема й у прикордонних областях України. Діяльність сучасних злочинців вже не обмежується розмірами одного якогось регіону, або території району, міста, області й навіть країни. Сучасна регіональна злочинність у прикордонних регіонах стала більш мобільною, гнучкою, тоді, як самі злочинці виявляють більшу досвідченість і активність у запровадженні нових форм, видів і способів ведення злочинної діяльності. Завдяки розширенню інформаційного простору простежується суцільна професіоналізація злочинного світу. На цьому тлі, геополітичні виклики, недосконалість регіональної і національної системи запобігання злочинам перетворюють прикордонні регіони Півдня України на зону, сприятливу для протиправної діяльності представників злочинного світу.

Так, за офіційними статистичними даними МВС та Генеральної прокуратури України, на прикордонних територіях Причорноморської групи регіонів спостерігається значне погіршення кількісно-якісних показників злочинності. Наприклад, якщо в період з 2012 по 2016 рр. в середньому по Україні відбулося зростання злочинності на +15% (з 504 027 до 592 604 злочини), то в Одеській області на +30% (з 24 474 до 34 650), у Миколаївській – на +35% (з 10 310 до 15 696) й у Херсонській на +28% (з 11 452 до 15 696). Негативною динамікою характеризувалася й інтенсивність злочинності на 100 тис. населення. Тільки в 2016 році порівняно до 2012 року це зростання відбулося більше ніж на третину: у Миколаївській області з 879 до 1363 (+36%); в Одеській області з 1027 до 1453 (+30%); у Херсонській області з 1063 до 1485 (+29%), що значно перевищує середні українські показники, де зростання інтенсивності злочинності відбулося з 1110 до 1385 (+20%).

Звертає на себе увагу зростання ступеню тяжкості злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. Наприклад, тільки у 2016 році у Одеській області вчинено 57% (19803) тяжких та особливо тяжких злочинів, у Миколаївській – 51% (7814), у Херсонській – 39% (6090), тоді, як по Україні ці показники дорівнюють – 39% (232542) злочинів. За таких умов, українські регіони, зокрема, прикордонні опинилися у принципово нових соціально-кримінологічних реаліях, які, у свою чергу, потребують нових підходів до аналізу та протидії злочинності.

Науковим підґрунтям для підготовки зазначеної роботи та обґрунтування її результатів стали наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: С.В. Албула, А. М. Бабенка, О. М. Бандурки, В.С. Батиргарєвої, А. Б. Благої,

І. Г. Богатирьова, В. В. Голіни, Б. М. Головіна, В. К. Гришука, В.Л. Грохольського, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, О. М. Джужи, А. І. Долгової, В. М. Дрьоміна, В.І. Женунтія, А. П. Закалюка, Н.А. Орловської, М.В. Карчевського, О. С. Користіна, О. Г. Колба, В.Я. Конопельського, І.М. Копотуна, Д.П. Калаянова, О. Г. Кулика, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, В.О. Меркулової, Є.С.Назимка, Є. Л. Стрельцова, В.Є. Тарасенка, В. Я. Тація, В. О. Тулякова, Д. В. Федоренка, П. Л. Фріса, В. І. Шакуна, Х.П. Ярмакі, О.Н. Ярмиша та інших дослідників.

Проведені дослідження істотно розширили кордони знань про регіональні особливості злочинності. Водночас, теоретичні і практичні положення феномена злочинності, її детермінації та запобігання у прикордонних регіонах Південної України вивчалися фрагментарно, цьому напрямку присвячені лише епізодичні дослідження. Актуальність і об'єктивна необхідність дослідження окреслених проблем визначили вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний № 0116U006773). Дисертація відповідає п. 5.2. «Кримінологічна характеристика злочинності в Україні, регіональні (територіальні) її особливості» додатку 5 Наказу МВС України від 16.03.2015 року № 275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років». Роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ на 2014-2019 роки «Теоретичні та практичні проблеми протидії злочинності: кримінально-правові та кримінологічні аспекти» (державний реєстраційний номер 0114U004017). Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол №10 від 30.06.2015 р.), розглянуто і схвалено Управлінням планування та координації правових досліджень в Україні Національної академії правових наук України (№ 808, 2015 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дослідження є вивчення кримінологічної характеристики злочинності у прикордонних регіонах Півдня України, з'ясування змісту її провідних детермінантів та вироблення науково обгрунтованих рекомендацій щодо запобігання злочинності у цих регіонах.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні задачі:

- вивчити сучасний стан наукової розробки проблем запобігання злочинності у регіонах;
- охарактеризувати злочинність у прикордонному регіоні Півдня України як об'єкт кримінологічного дослідження;
- визначити основні засади методології дослідження злочинності у прикордонному регіоні Півдня України;
- надати кількісні та якісні показники злочинності у прикордонних регіонах Півдня України;

— виявити кримінологічні властивості осіб, які вчиняють злочини у прикордонних регіонах Півдня України;

— вивчити та визначити специфіку детермінантів злочинності у прикордонних регіонах Півдня України;

— визначити головні напрями загально-соціального запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України;

— сформулювати пропозиції щодо оптимізації системи спеціально-кримінологічного запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України;

— вивчити зарубіжний досвід та визначити шляхи вдосконалення системи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з функціонуванням системи запобігання злочинності в Україні.

Предмет дослідження – запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети та визначених задач дослідження. Методологічною основою дослідження системи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України визначено основні положення матеріалістичної діалектики та логіки в їхній єдності розвитку, взаємозв'язку та взаємовпливі (розділи 1-3).

На даному методологічному фундаменті в дисертації застосовуються окремі наукові методи пізнання. За допомогою системно-структурного методу досліджено систему функціонування злочинності у прикордонних регіонах, закономірності її змін і детермінацію та організацію її запобігання (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Історичний метод дав змогу простежити стан наукової розробки питань щодо підходів у розумінні феномену регіональної злочинності, закономірностей її кількісних та якісних змін у прикордонних регіонах Півдня України в нерозривному зв'язку з особливостями розвитку кримінального законодавства, соціальними, економічними, демографічними, психологічними й іншими процесами, які відбувались протягом усієї історії розвитку держави та права України (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). Логіко-нормативний метод використано для аналізу функцій, завдань і повноважень суб'єктів запобігання злочинності (підрозділи 3.1,3.2,3.3). Соціологічні методи дослідження (анкетування, опитування) використано для вивчення думки фахівців відносно розглянутих проблемних питань (підрозділи 2.1-2.3,3.1-3.3). Структурно-логічний метод застосовано для визначення основних напрямків удосконалення й оптимізації організації та здійснення запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України (підрозділи 3.1–3.3, висновки). Порівняльно-правовий (компаративістський) метод дав змогу виявити позитивний досвід правового забезпечення запобігання регіональної злочинності в інших країнах (підрозділи 1.1, 3.1,3.2,3.3). Статистичний метод і моделювання – під час вивчення емпіричних даних закономірностей змін кількісно-якісних показників злочинності в регіонах, соціально-демографічних і економічних даних під час отримання математичного підґрунтя опрацювання результатів опитування, анкетування, вивчення матеріалів вироків

кримінальних проваджень та обґрунтування загальних висновків за підрозділами дисертації (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3.).

Емпіричну базу дослідження становлять дані кримінально-правової статистики МВС та Генеральної прокуратури України про стан та структуру злочинності і злочинців в Україні за 2007–2016 рр.; дані судової статистики за 2012 – 2016 рр.; офіційні статистичні дані щодо основних економічних, соціальних, демографічних процесів в Україні за 2007–2016 рр.; результати вивчення 300 вироків за матеріалами кримінальних проваджень (справ), розглянутих судами Миколаївської, Одеської та Херсонської областей у 2012–2016 рр.; матеріали інтерв'ювання, анкетування й опитування 325 фахівців, які безпосередньо займаються запобіганням злочинності на території Одеської, Миколаївської та Херсонської областей; 185 повідомлень на інформаційних Інтернет-порталах за 2014-2016 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням, у якому надано загальну кримінологічну характеристику, систему детермінації та запропоновано заходи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. За результатами дослідження обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

улерше:

- здійснено дослідження кількісно-якісних параметрів злочинності у прикордонних регіонах Півдня України як специфічного феномену і об'єкта кримінологічного дослідження, охарактеризовано її основні елементи і критерії просторово-часових меж. Запропоновано в основі розуміння феномену злочинності у прикордонних регіонах Півдня України розглядати територіальну ознаку, тобто визначальною категорією тут є місце вчинення злочину. Прикордонними регіонами Півдня України пропонується вважати сукупність схожих за географічними ознаками територіально-просторових систем, які тотожні за кримінологічними, соціокультурними, демографічними, економічними і т.і. показниками, що розташовані на Півдні материкової частини України (материкове Причорномор'я), і для яких визначальним є наявність державного кордону хоча б для одного з елементів агломерації. До таких відносяться Одеська, Миколаївська та Херсонська області;

- запропоновано модель кримінологічного моніторингу, що дозволяє визначати основні кримінологічні загрози і виявляти основні індикатори змін кримінологічної обстановки в територіально-просторових прикордонних системах. В основу такого моніторингу закладений порівняльний аналіз системи індикаторів, що сигналізують про зміни в структурному розподілі та динаміці тяжких та особливо тяжких злочинів і окремих їх видів у прикордонних регіонах Півдня України;

- надано комплексну кримінологічну характеристику злочинності у прикордонних регіонах Півдня України (за матеріалами Одеської, Миколаївської, Херсонської та ін. областей), у результаті чого зафіксовано територіальні особливості злочинності, стабільно складну кримінологічну обстановку у Причорноморському прикордонні України; встановлено високий рівень та інтенсивність злочинності, її негативну динаміку з

тенденціями до зростання, високу латентність, ускладнену озброєними груповими і організованими формами кримінальної активності, підсилену тиском різних видів транскордонної злочинності;

- виявлено специфіку кримінологічної характеристики осіб, які вчинили злочини у прикордонних регіонах Півдня України, які визначаються збільшенням злочинної активності незайнятих осіб молодого віку (від 18 до 40 років – 66%), переважно, чоловічої статі; зростанням рецидиву злочинів, групових та озброєних форм протиправної поведінки; діяльність злочинців найчастіше супроводжується не виправданою жорстокістю та надмірною агресією, часто пов'язана із міжрегіональною та міжкордонною міграцією;

- розроблено комплекс заходів для удосконалення системи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України на основі використання сучасних досягнень науки і техніки, соціального управління, обґрунтовано теоретичну можливість і практичну доцільність використання нових форм організації взаємодії між вітчизняними та зарубіжними державними і правоохоронними органами.

- запропоновано систему заходів протидії злочинності заснованих на принципах індивідуалізації, диференціації та їх конкретизації з урахуванням специфіки соціально-кримінологічної обстановки прикордонних регіонів Півдня України. Перевага надається загальносоціальним – некаральним заходам, спрямованим на формування виваженої регіональної прикордонної кримінологічної та соціально-психологічної політики; удосконалення спеціально-кримінологічного запобігання шляхом забезпечення ефективного контролю за кордоном та регіональним кримінологічним середовищем, використання засобів кримінально-правового, кримінологічного та науково-технічного характеру.

удосконалено:

- сучасну концептуально-методологічну модель дослідження злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я України;

- визначення системи детермінант злочинності у Причорноморському прикордонні, підтверджено залежність кількісно-якісних змін злочинності від регіонального набору антикриміногенних та криміногенних факторних комплексів історичного, географічного, соціального, демографічного, економічного та психологічного характеру;

- теоретичні положення щодо вдосконалення системи запобігання злочинності на основі диференційованого підходу з урахуванням кримінологічного типу кримінологічної обстановки прикордонних територій.

дістали подальшого розвитку:

- особливості діяльності регіональних суб'єктів запобігання злочинності на основі відомчої, міжвідомчої та міждержавної взаємодії державних та правоохоронних органів;

- теоретико-прикладні засади вдосконалення системи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України на основі використання новітніх інформаційно-моніторингових систем та досягнень технічних можливостей з контролю за кримінологічним середовищем.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дослідженні висновки і пропозиції можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності – як підґрунтя для подальших наукових досліджень кримінологічних аспектів запобігання злочинності в прикордонних регіонах України (акт впровадження в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 20.12.2016 р., акт впровадження в наукову діяльність Херсонського державного університету від 27.01.2017 р.);

- правотворчій діяльності – під час розробки змін і доповнень до законодавчих та інших нормативно-правових актів, які регулюють планування і програмування запобігання злочинності в Україні на регіональному рівні;

- правозастосовній сфері – як науково обґрунтовані заходи щодо підвищення ефективності діяльності з профілактики та запобігання регіональній злочинності в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях;

- навчальному процесі – під час підготовки відповідних наукових, навчально-методичних видань та проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінологія», «Кримінологія та профілактика правопорушень», «Кримінальне право України», «Актуальні проблеми кримінології» (акт впровадження у навчальний процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 14.09.2016 р., акт впровадження у навчальний процес Херсонського державного університету від 12.01.2017 р.).

Апобація резульааіа дисертааії. Основні положення та висновки дисертааії оприлюднено автором у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференаіях і круглих столах: «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 2013 р.); «Актуальні проблеми протидії організованій злочинній діяльності» (м. Одеса, 2014 р.); «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиаії» (м. Харків, 2015 р.); «Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності» (м. Одеса, 2015 р.); «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 2016 р.); «Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти» (м. Миколаїв, 2016 р.); «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності» (м. Одеса, 2016 р.); «Європейська традиція в міжнародному праві: реалізааія прав людини» (м. Братислава (Словацька республіка) 2016 р.); «Development of legal regulation in east Europe: experience of Poland and Ukraine» (Sandomierz, Poland, 2017).

Публікааії. Основні положення дисертааійної роботи опубліковано в 14 наукових прааіях, з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному виданні, 9 – матеріали конференаій.

Структура роботи. Дисертааія складається з аноааії, вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 367 найменувань, 32 додатки. Повний обсяг дисертааії становить 307 сторінок, з яких: основний текст – 199 сторінок, список використаних джерел – 47 сторінок, додатки – 49 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, розкрито стан її наукової розробленості та зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, його методологічну основу,

сформульовано положення, що становлять наукову новизну роботи, висвітлено практичне значення одержаних результатів, представлено відомості про апробацію та публікації, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні та методологічні засади кримінологічного дослідження злочинності у прикордонному регіоні Півдня України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Стан наукової розробки проблем регіональних особливостей злочинності та її запобігання» представлено розгорнутий аналіз наукових досліджень, присвячених регіональним особливостям вивчення і запобігання злочинності в межах різноманітних територіально-просторових систем, у межах: високоурбанізованого регіонального середовища (В.І. Шакур та ін.); особливо великого промислового центра (В.П. Філонов, Д.Ф. Федоренко та ін.); великого міста (І.Г. Богатирьов, М.О. Кисильов та ін.); курортного регіону (С.М. Алфьоров, Г.С. Поліщук та ін.), у рамках феномена злочинності регіону (Р.С. Веприцький), злочинності і її детермінації в різних територіально-просторових регіональних системах (А.М. Бабенко, В.В. Голіна, Т.А. Денисова та ін.). На основі аналізу результатів попередніх досліджень сформовано систему оптимальних методологічно значимих кількісно-якісних параметрів, які дозволяють найбільш повно і точно сформулювати уявлення про специфіку регіональної злочинності, узагальнюючих специфічних рис про сукупності типових злочинів та злочинців у прикордонних регіонах Південної України. Це дозволяє в режимі моніторингу оперативно визначати основні кримінологічні загрози і основні індикатори змін кримінологічної обстановки в межах конкретних територіально-просторових транскордонних систем.

У підрозділі 1.2 «Злочинність у прикордонному регіоні Півдня України як об'єкт кримінологічного дослідження» здійснено дослідження злочинності, її детермінації і особи злочинця у прикордонних регіонах Півдня України як специфічного феномену і об'єкта кримінологічного дослідження, охарактеризовано його основні елементи і критерії просторово-часових меж. Виявлено, що за практикою Європейського досвіду законодавчого регулювання регіонального розвитку прикордоння до територіальної сфери прикордонного регіону включаються групи схожих за географічними, природними, соціально-економічними та культурними ознаками муніципалітети, в яких частина адміністративного кордону хоча б одного із суб'єктів співпадає з частиною державного кордону. Обґрунтовано, що прикордонні регіони Півдня України – це сукупність схожих за географічними ознаками територіально-просторових систем, тотожних за кримінологічними, соціокультурними, демографічними, економічними та іншими показниками, для яких визначальним є наявність державного кордону хоча б для одного з елементів агломерації, або наближеність хоча б однієї з областей до адміністративної межі з тимчасово окупованою територією АР Крим (остання є самостійною українською соціально-кримінологічною категорією, що також знаходяться під кримінологічним впливом прикордоння, оскільки має морські кордони з іншими іноземними державами). Сформульовано, що комплексне дослідження злочинності у прикордонних регіонах Півдня України являтиме собою: 1) всебічне вивчення «регіональних особливостей злочинності» у прикордонних регіонах України Причорноморської

групи; 2) виявлення закономірностей, що відображають спільне й відмінне в кількісно-якісних параметрах злочинності, та осіб, що вчинили злочини; 3) систематизація регіонів за рівнем кримінальної враженості територій у прикордонних регіонах Півдня України; 4) дослідження місцевих факторів детермінації злочинності.

У підрозділі 1.3 «*Методологія дослідження злочинності у прикордонному регіоні Півдня України*» сформовано концептуально-методологічну модель дослідження злочинності у прикордонних регіонах Півдня (Причорномор'я) України. Обґрунтовано, що методологія дослідження має будуватися на основі використання всього арсеналу сучасних методів наукового дослідження на основі комплексного використання сукупності підходів кримінологічних досліджень: загальних, загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціальних методів дослідження. Розкрито зміст та механізм їх застосування. Визначено, що методологія дослідження регіональної злочинності у Причорноморському прикордонні України має об'єднувати методичний та процедурний блоки. Зазначається, що методологічний блок у різних сполуках містить такі елементи: 1) обрання теми, розробка програми і плану дослідження; 2) вибір методів дослідження; 3) організація аналізу злочинності в регіонах (обирання джерел досліджуваної інформації, безпосередній збір інформації, статистична обробка і аналіз зібраної інформації); 4) узагальнення отриманої інформації; 5) надання висновків і пропозицій. Процедурний блок являє собою реалізацію стратегічного плану дослідження. Він складається відповідно до мети та завдань дослідження і включає в себе: систему етапів дослідження; методику та схему реалізації кожного з етапів дослідження; сукупність способів перевірки робочих гіпотез; форми реалізації результатів дослідження. На основі отриманої комплексної інформації про регіональну злочинність і її детермінацію здійснюється розроблення науково – обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення запобігання злочинності.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «*Кількісні та якісні показники злочинності у прикордонних регіонах Півдня України*» проаналізовано кримінологічні дані про територіальні особливості злочинності у прикордонних регіонах Причорноморської групи у порівнянні з іншими територіями України.

Встановлено, що для прикордонних регіонів Півдня України є характерною стабільно складна криміногенна обстановка, яка характеризується нерівномірністю територіального розподілу злочинності; диференційованістю її кількісно-якісних показників; стійкістю інтенсивності, особливостями структури територіального розподілу злочинності; негативними тенденціями до зростання злочинності. За період з 2009 по 2016 рр. у прикордонних регіонах України фіксуються суттєві відмінності в інтенсивності злочинності на 100 тис. населення: в Одеській області – 1148; Миколаївській – 1159; у Херсонській – 1190, тоді, як у Вінницькій – 795; Львівській – 759; Чернівецькій – 736; Закарпатській – 635; Івано-Франківській – 479 і т.і.. Виявлено, що в прикордонних територіях регіонів Причорноморської групи спостерігається значне погіршення кількісно-якісних показників злочинності. Зафіксовано зростання ступеню тяжкості злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. Доведено, що структура злочинності у

прикордонних регіонах Півдня України, насамперед, представлена злочинами проти власності, де понад 60% складають крадіжки, грабежі (16%), шахрайства (9%) розбої (2%) та вимагання (0,2%). За кількістю і розповсюдженістю злочинів проти власності, «лідером» у своїй групі є Одеська область (69%), на другому місці знаходить Миколаївська (64%) і на третьому – Херсонська область (56%). У регіональному розрізі простежуються суттєві відмінності у структурі злочинності проти життя та здоров'я населення. Практично кожен п'ятий випадок злочинів проти життя та здоров'я особи у прикордонних регіонах Півдня України закінчується умисним вбивством або завданням тяжких тілесних ушкоджень потерпілій особі. Наприклад, тільки у Одеській області щорічно вчиняється близько 268 (13%) умисних вбивств, 172 (8,2%) – умисних тяжких тілесних ушкоджень, 186 (9%) – умисних середньої тяжкості тілесних ушкоджень. Криміногенний облік прикордонних регіонів Півдня України у значній мірі утворюють злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення, більшість з яких пов'язані з транскордонними чинниками. Три з чотирьох злочинів у сфері громадської безпеки, пов'язані із незаконним обігом зброї. Якщо по Україні щорічно вчиняється близько 7409 (63%) цих злочинів, то в Одеській їх фіксується – 382 (75%), у Миколаївській – 259 (85%), у Херсонській – 183 (85%) випадки; залишається складною ситуація, пов'язана із терористичними загрозами.

Найпоширенішим видом злочинів у структурі злочинності проти безпеки руху та експлуатації транспорту є незаконне заволодіння транспортним засобом (ст.289 КК), яке складає майже половину всіх злочинів у загальнодержавній та регіональній сукупності злочинів: по Україні - 11463 (48%), в Одеській – 1118 (57%), у Миколаївській – 336 (43%), у Херсонській – 376 (50%) злочинів.

У підрозділі 2.2 «*Специфіка кримінологічної характеристики осіб, які вчинили злочини у прикордонних регіонах Півдня України*» досліджено кримінологічні особливості осіб, які вчинили злочини у прикордонних регіонах Півдня України.

З'ясовано, що Одеська, Миколаївська та Херсонська області стали привабливими центрами концентрації криміналітету. Фактор прикордоння для злочинців полегшує ведення протиправної діяльності, підсилює привабливість злочинної діяльності з точки зору планування та вчинення злочинів, зникнення з місць їх вчинення та уникнення від кримінальної відповідальності. З'ясовано, що останніми роками на фоні значного зниження розкриття злочинів (з 75% до 20-30%), зростає злочинна активність осіб-правопорушників. Найвищою злочинною активністю із коефіцієнтом 934 на 100 тис. населення характеризується територія Херсонської області. На другому місці знаходиться Миколаївська область із показниками – 739 на 100 тис. населення. При загальноукраїнських показниках – 488, для Одеської області є характерними такі дані – 460 злочинців на 100 тис. населення. Виявлено, що в абсолютній більшості – понад 66% вчиняють молоді особи чоловічої статі у віці 18-40 років. Переважна кількість осіб, що вчинили злочини мають середню освіту, на момент вчинення злочину ніде не працювали і не вчилися. Майже половина злочинців раніше засуджувалися, для них характерний ранній рецидив.

З'ясовано, що в регіональній структурі найвищу питому вагу осіб, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення зафіксовано в Херсонській

області 3708 (або 46%), на другому місці опинилася Миколаївська область – 2900 (40%), в Одеській області фактор попередньої злочинної діяльності зафіксовано у 1877 (20,37%) осіб. Велика кількість злочинів, вчиняється групою осіб: у Миколаївській – 696 (9,7%), в Одеській – 673 (7,3%) і в Херсонській області – 458 (5,7%). Акцентовано увагу на тому, що велика кількість осіб, які вчинили злочини під час вчинення правопорушення знаходилися у стані сп'яніння. Так, в Одеській області більше 7% (656) осіб вчинили злочини у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, для Миколаївської та Херсонської області ці результати зафіксовано на рівні 9,55% (688) і 9,1% (731) відсотки відповідно. Діяльність злочинців у досліджених регіонах часто характеризуються своєю безглуздістю, надмірною та невинуватою жорстокістю, часто відбувається із використанням вогнепальної або холодної зброї.

У підрозділі 2.3 «Детермінація злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» встановлено, що на систему злочинності у прикордонних регіонах Півдня України впливає ціла сукупність загальнодержавних та місцевих факторів впливу. Доведено, що кримінологічний «вигляд» прикордонних регіонів Півдня України у значній мірі визначається цілою системою факторів історичного, географічного, політичного, соціального, економічного, екологічного, соціально-психологічного та культурологічного характеру.

Встановлено, що специфічні негативні зміни у стані злочинності у прикордонних регіонах Півдня України породжує недостатня укріпленість і кримінальна «прозорість» кордонів, підвищений інтерес до них з боку транскордонних кримінальних структур, недосконалість реформ у правоохоронній системі, погіршення транскордонного співробітництва у протидії злочинності. З'ясовано, що істотно погіршує криміногенну обстановку і створює труднощі в організації запобігання злочинності в Одеській Миколаївській та Херсонській областях високий рівень міграції і, як наслідок, висока щільність населення, висока насиченість регіонів особами, які раніше засуджувалися за тяжкі та особливо тяжкі злочини, розповсюдженість зброї, наркотиків, психотропних речовин та організованих злочинних груп, які займаються їх збутом та транскордонним і міжрегіональним переміщенням.

Додаткове соціально-кримінологічне навантаження у прикордонних регіонах Причорномор'я обумовлюється високою кількістю і невирішеністю проблем біженців та переселенців з Донбасу та АР Крим. Наприклад, якщо у Тернопільській області перебуває 2 623 переселенці, у Чернівецькій – 2 876, у Рівненській – 3 170, то в Миколаївській – 8 275, у Херсонській – 12 475, в Одеській – 30 324 особи. Визначено, що не останню роль у погіршенні стану злочинності в Причорноморському прикордонні відіграє радикалізація свідомості населення, нав'язування засобами масової інформації культу насилля і нетерпимості.

Розділ 3 «Кримінологічні засади запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Загально-соціальні заходи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» сформульовано, що загальносоціальні запобіжні заходи є найбільш переважними, оскільки вони усувають негативні

економічні, соціальні, політичні, ідеологічні, культурні, нормативно-правові та інші передумови регіональної прикордонної злочинності. На груповому та індивідуальному рівнях вони не репресивним способом створюють атмосферу невідповідності протиправної діяльності в Причорноморському прикордонні.

Доведено, що формування позитивної кримінологічної обстановки і, як наслідок, зниження рівня злочинності в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях передбачає ряд загальносоціальних – некаральних заходів, спрямованих на формування виваженої регіональної прикордонної кримінологічної політики. Визначено, що виходячи з особливостей детермінації та сучасної криміногенної обстановки, у основу вдосконалення такої політики у прикордонних регіонах Півдня України є доцільними такі заходи: розвиток сільськогосподарських територій; підвищення рівня і якості життя населення; забезпечення конкурентоспроможності економіки; зменшення диспропорцій у розвитку прикордонних регіонів; надання всім громадянам рівних можливостей соціально-економічного розвитку; ліквідація відсталості найменш розвинених територій; налагодження ефективного прикордонного соціально-економічного співробітництва. Не менш важливим є реструктуризація та розвиток базових галузей промисловості; подолання безробіття; розвиток системи життєзабезпечення населених пунктів; створення ефективної системи в галузі охорони навколишнього природного прикордонного середовища; розвиток туризму, збереження історико-культурної спадщини тощо.

У підрозділі 3.2 «Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півня України» зауважено, що важливою складовою вдосконалення спеціально-кримінологічного запобігання є забезпечення ефективного контролю за регіональним кримінологічним середовищем.

З'ясовано, що ефективна система спеціально-кримінологічного запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України передбачає злагоджену роботу всіх спеціальних територіальних суб'єктів запобігання злочинності. Вона складається із цілого ряду диференційованих, зважених та оптимальних дій, спрямованих на покращення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів, вдосконалення системи планування та програмування заходів із запобігання злочинності, покращення профілактики і практики реагування на злочинність, налагодження ефективної взаємодії всіх суб'єктів протидії злочинності із обов'язковим налагодженням співпраці з правоохоронними органами зарубіжних країн. Визначено, що міжрегіональне і прикордонне співробітництво має здійснюватися у вигляді обміну інформацією, запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів за пріоритетними напрямками, які визначаються за результатами моніторингу змін кримінологічної обстановки у прикордонних регіонах Півдня України.

У підрозділі 3.3 «Основні напрями вдосконалення запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» зазначено, що система запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України має ґрунтуватися на знанні криміногенної обстановки конкретних територій, зокрема і різноманітних негативних явищ та факторів, що її обумовлюють.

Визначено, що вдосконаленню системи запобігання злочинності, зокрема і у прикордонних регіонах Півдня України, сприятиме розроблення спеціальної базової моделі програми запобігання злочинності на регіональному рівні. Вона має включати три рівні заходів – запобігання злочинності на рівні району та вулиці; запобігання злочинності у межах міста та селища; запобігання злочинності в області залежно від виду та типу населеного пункту (прикордонний, курортний, промисловий, аграрний тощо). Визначено, що складові елементи цієї системи передбачають заходи, спрямовані на консолідацію діяльності органів державної влади, територіальних правоохоронних органів, суб'єктів господарювання, громадських об'єднань і окремих громадян на комплексне запобігання злочинності, тероризму та іншим протиправним діям. Основним завданням регіональної програми має бути профілактика, запобігання та протидія злочинам загально кримінальної спрямованості, кіберзлочинності, тероризму, контрабанді, незаконній міграції, економічній злочинності та іншим злочинам, в залежності від їхніх кількісно-якісних показників та розповсюдженості на конкретних територіях. Визначено, що важливим напрямком зазначеної програми мають бути заходи, спрямовані на профілактику адміністративних правопорушень, на протидію зловживанню алкоголем, та наркотиками, припинення дитячої безпритульності тощо. Акцентовано увагу на тому, що пріоритетними напрямками зазначеної програми має бути – збереження територіальної цілісності і суверенітету держави, запобігання транскордонній організованій злочинності та корупції, насильницькій злочинності, рецидивній, злочинності неповнолітніх, кіберзлочинності, злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, проти довкілля, проти безпеки руху та експлуатації транспорту, у сфері громадської безпеки, проти громадського порядку та моральності тощо. Запобіжному впливу мають піддаватися найбільш поширені транскордонні злочини, якими в Причорноморському прикордонні є: незаконний обіг зброї і боєприпасів; незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин; контрабанда лісу, викрадених автомашин, автозапчастин і антикваріату; торгівля контрафактом; організація каналів нелегальної міграції та торгівля людьми; легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом; переміщення найманців для терористичної діяльності та участі у збройних конфліктах; злочинність «професійних» гастролерів, які спеціалізуються на сутенерстві, на незаконному обігу наркотиків, крадіжках, шахрайстві, розбоях, грабежах, викраденні автотранспорту та людей тощо. Доведено, що суттєві резерви вдосконалення запобігання злочинності в Причорноморських регіонах містяться у налагодженні взаємодії поліції з державною прикордонною службою, прокуратурою та СБУ; у сумісному проведенні міжкордонних операцій із протидії злочинності; у використанні сучасних технічних засобів моніторингу простору; у культурологічній та віктимологічній профілактиці злочинності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено вирішення наукового завдання, що полягає в теоретичному узагальненні й розв'язанні практичних проблем запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. Основні теоретичні та

практичні результати дослідження полягають у такому:

1. Наведено трансформацію наукових досліджень від «порівняльної злочинності», «географії», «екології», «топографії», «територіальних відмінностей», «регіональної віктимології», до «регіональних особливостей злочинності». Сформовано оптимальну методику вивчення злочинності у прикордонних регіонах Південної України. Визначено, що в основі розуміння феномену злочинності у прикордонних регіонах Півдня України знаходиться територіальна ознака, тобто визначальною категорією є місце вчинення злочину. У цьому сенсі, прикордонними регіонами Півдня України запропоновано вважати сукупність схожих за географічними ознаками територіально-просторових систем, які тотожні за кримінологічними, соціокультурними демографічними економічними і т.п. показниками, що розташовані на Півдні материкової частини України (материкове Причорномор'я), і для яких визначальним є наявність державного кордону, хоча б для одного з елементів агломерації. До таких відносяться Одеська, Миколаївська та Херсонська області.

2. Сформовано систему методологічно значимих кількісно-якісних параметрів, які дозволяють в режимі моніторингу вивчати специфіку злочинності і її детермінацію в прикордонному регіоні, отримувати інформацію про сукупності типових злочинів та осіб, що їх вчиняють, окреслювати основні кримінологічні загрози й індикатори змін кримінологічної обстановки в межах конкретних територіально-просторових транскордонних систем.

3. Визначено, що специфічною особливістю сучасної життєдіяльності українського Причорноморського прикордоння є явно виражені регіональні особливості злочинності, безпрецедентне загострення криміногенної обстановки, домінування у структурі злочинності тяжких та особливо тяжких злочинів, помітне посилення зорганізованості і професіоналізації злочинності, її озброєність, наявність транскордонних зв'язків, послаблення контролю над злочинністю. Доведено, що для прикордонних регіонів Півдня України є характерною стабільно складна криміногенна обстановка, яка характеризується нерівномірністю територіального розподілу злочинності; диференційованістю її кількісно-якісних показників; стійкістю інтенсивності, особливостями структури територіального розподілу злочинності; негативними тенденціями до зростання злочинності.

До кримінологічних особливостей злочинності у прикордонних регіонах Півдня України відносяться: 1) особливості регіонального структурного розподілу злочинності; 2) відмінності в динамічних змінах злочинності; 3) більша, порівняно з іншими регіонами інтенсивність злочинності; 4) підвищений рівень латентності регіональної злочинності; 5) відмінності у характері злочинності; 6) наявність сезонного коливання рівня злочинності; 7) особливий «кримінологічний набір» домінуючих видів злочинності, залежний від географічного розташування регіону, його природно-рекреаційної специфіки, виробничої сфери, видових ознак території (курорт, прикордоння, припортова зона, морський район тощо).

4. Встановлено, що фактор розташування територій українського Причорномор'я поруч з державним кордоном України та зонами соціально-кримінологічного напруження (Придністров'я, адміністративної межі з тимчасово

окупованою територією АР Крим) ускладнює соціально-кримінологічну обстановку та організацію запобігання і протидію порушенням перетину державного кордону України й адміністративної межі з тимчасово окупованою територією АР Крим; збільшує можливості для злочинців у протиправній діяльності, обумовлює використання прикордонних регіонів для налагодження транзитних каналів постачання наркотичної сировини, зброї, контрабандного та контрафактного товару, торгівлі людьми, переміщення предметів і фінансів, отриманих злочинним шляхом, агітації та вербування членів до складу незаконних воєнізованих бандитських або терористичних формувань тощо.

5. Визначено специфіку кримінологічної характеристики осіб, які вчинили злочини у прикордонних регіонах Півдня України, що визначається підвищеною долею злочинців, які не мають постійного джерела доходів, підвищеною кримінальною активністю осіб молодого віку (від 18 до 40 років – 66%), переважно, чоловічої статі; зростанням рецидиву злочинів, групових та озброєних форм протиправної поведінки. Діяльність злочинців найчастіше супроводжується станом сп'яніння, невинуватеною жорстокістю, надмірною агресією, часто пов'язана із міжрегіональною та міжкордонною міграцією. Встановлено, що протягом 2006-2016 рр. на фоні значного зниження розкриття злочинів (з 75% до 20-30%), зростає злочинна активність осіб-правопорушників. Найвищою злочинною активністю, із коефіцієнтом 934 на 100 тис. населення, характеризується територія Херсонської області; на другому місці знаходиться Миколаївська область із коефіцієнтом – 739; для Одеської області є характерними данні – 460 злочинців на 100 тис. населення.

6. Доведено, що кримінологічний «вигляд» прикордонних регіонів Півдня України значно визначається системою факторів історичного, географічного, політичного, соціального, економічного, екологічного, соціально-психологічного та культурологічного характеру. З'ясовано, що специфічні негативні зміни у стані злочинності у прикордонних регіонах Півдня України породжують недостатня укріпленість і кримінальна «прозорість» кордонів, підвищений інтерес до них з боку транскордонних кримінальних структур, недосконалість реформ у правоохоронній системі, погіршення транскордонного співробітництва в протидії злочинності. Встановлено, що істотно погіршує криміногенну обстановку і створює труднощі в організації запобігання злочинності в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях високий рівень міграції, висока насиченість регіонів особами, які раніше засуджувалися за тяжкі та особливо тяжкі злочини, розповсюдженість зброї, наркотиків, психотропних речовин та організованих злочинних груп, які займаються їх збутом та транскордонним і міжрегіональним переміщенням. Додаткове соціально-кримінологічне навантаження у прикордонних регіонах Причорномор'я обумовлюється високою кількістю і невирішеністю проблем біженців та переселенців з Донбасу та АР Крим. Доведено, що складнощі у фіксації та запобіганні злочинності багато в чому залежні від високої динамічності кримінологічних процесів, які обумовлені короткочасністю перебування на території Причорноморського прикордоння, як потерпілих (центри бізнесу, науки і культури, курортні зони, місця відпочинку, торговельні мережі, розважальні заклади і т.і.), так і злочинного елемента – «злочинців-гастролерів», контрабандистів, наркоділків, розбійників, грабіжників, шахраїв,

сутенерів, проституток тощо.

7. Доведено, що формування позитивної кримінологічної обстановки і, як наслідок, зниження рівня злочинності в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях передбачає ряд *загально соціальних – некаральних заходів, спрямованих на формування виваженої регіональної прикордонної кримінологічної політики*. Пропонуються ряд заходів із вдосконаленням системи загальносоціального запобігання злочинності в прикордонних регіонах Півдня України: розвиток малого і середнього бізнесу; підтримка експортноорієнтованих підприємств; удосконалення транспортно-логістичної і митної інфраструктури прикордонних регіонів; оптимізація роботи митниць; впровадження і реалізація інвестиційних проектів розвитку Причорноморського прикордоння; покращення фінансового та інвестиційного іміджу прикордонних регіонів Півдня України; вдосконалення нормативно-правового забезпечення правоохоронної діяльності; розвиток морегосподарського комплексу (суднобудування і судноремонт, рибне та портове господарство, машинобудування для агропромислового комплексу, освоєння нафтогазових родовищ шельфової зони Чорного моря); удосконалення в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях інфраструктури туризму та оздоровлення; поліпшення соціально-економічного стану в регіоні шляхом структурних реформ народногосподарського комплексу на принципах взаємоузгодження регіональних і загальнодержавних інтересів.

8. Сформульовано, що пошук резервів підвищення ефективності в запобіганні злочинності залежить від індивідуалізації, диференціації та конкретизації застосування системи заходів боротьби з нею, потребує урахування специфіка соціально-кримінологічної обстановки, зокрема, щодо особливостей стану й тенденцій окремих видів злочинів, їх детермінації у прикордонних регіонах України. Обґрунтовано, що важливою складовою вдосконалення спеціально-кримінологічного запобігання є забезпечення ефективного контролю за кордоном та регіональним кримінологічним середовищем за допомогою засобів кримінально-правового, кримінологічного та технічного характеру. Доведено, що ефективна система спеціально-кримінологічного запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України має складатися із цілого ряду диференційованих, зважених та оптимальних дій, спрямованих на покращення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів, удосконалення технічного оснащення, впровадження системи прогнозування, планування та програмування заходів запобігання злочинності, покращення профілактики і практики реагування на злочинність, налагодження ефективної взаємодії всіх суб'єктів протидії злочинності із обов'язковим налагодженням співпраці з правоохоронними органами зарубіжних країн. Визначено напрямки міжрегіонального і міжкордонного співробітництва.

9. Визначено необхідність якісного програмного забезпечення практики запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. Запропоновано нові підходи до побудови теоретичної моделі регіональної програми запобігання злочинності. Пропонується за прикладом правоохоронних органів США, Канади, Австралії і т.п. під час перетину кордону в Причорноморських регіонах ввести у систему протидії злочинності технічні системи контролю та ідентифікації осіб за допомогою інтелектуальних камер (ESTA). Це підвищить ефективність

кримінологічного контролю за прикордонними територіями, дасть змогу оперативно ідентифікувати осіб через інтелектуальні камери під час перетинання кордону. Заслугує на впровадження досвід американських правоохоронних органів, які у своїй практичній діяльності в населених пунктах використовують можливості відеоконтролю за допомогою безпілотних летальних апаратів. На території Причорноморського прикордоння контроль за криміногенною обстановкою доцільно здійснювати шляхом відеомоніторингу потенційно кримінально небезпечних територій. Це можливо шляхом залучення технічних засобів Державної прикордонної служби або інших суб'єктів. Пропонується запровадити діяльність правоохоронних органів на основі якісно нової моделі єдиної централізованої інформаційно-аналітичної системи та забезпечення діяльності правоохоронних органів на основі використання новітніх інформаційних технологій. В якості переважних і найперспективніших – не репресивних заходів профілактики злочинності в Причорноморському прикордонні розглядається діяльність ЗМІ, місцевих державних та правоохоронних органів на підвищення правової культури населення, використання релігійних заходів, позитивних якостей культурних традицій та звичаїв.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Чекмарьова І.М. Прикордонний регіон як кримінологічна категорія: питання теорії та практики / І.М. Чекмарьова // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 2. – С. 51-54.

2. Чекмарьова І.М. Специфіка методики кримінологічного дослідження злочинності у Причорноморських регіонах Півдня України / І.М. Чекмарьова // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 4. – С. 42-45.

3. Чекмарьова І.М. Регіональний підхід у вивченні злочинності в роботах українських кримінологів у контексті дослідження злочинності у прикордонних регіонах / І.М. Чекмарьова // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 1. – С. 314-317.

4. Чекмарьова І.М. Соціально-економічні передумови детермінації злочинності у прикордонному регіоні півдня України / І.М. Чекмарьова // Право та суспільство. – 2016. – № 5 ч.2. – С. 162-168.

Стаття в зарубіжному виданні

5. Чекмарьова І.М. Запобігання злочинності в прикордонних регіонах Півдня України шляхом підвищення правової культури населення / І.М. Чекмарьова // Visegrad Journal on Human Rights. – 2016. – 2/1. – С. 141-147.

Матеріали конференцій

6. Чекмарьова І.М. Загальні ознаки насильницьких злочинів: деякі теоретичні аспекти / І.М. Чекмарьова // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 26 квітня 2013 р. – ОДУВС, 2013. – С. 220-222.

7. Чекмарьова І.М. Про необхідність удосконалення роботи правоохоронних органів для протидії організованій злочинності в Україні / І.М. Чекмарьова // Актуальні проблеми протидії організованій злочинній діяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 26 вересня 2014 року. – Одеса: ОДУВС, 2014. – С. 144-145.

8. Чекмарьова І.М. Прикордонний регіон Одеса як суспільний феномен і об'єкт кримінологічного дослідження: постановка проблеми / І.М. Чекмарьова // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 22 травня 2015 р. – МВС України; Харківський національний університет внутрішніх справ; Кримінологічна асоціація України. – Х: ХНУВС, 2015. – С. 144-145.

9. Чекмарьова І.М. Кримінологічні особливості аналізу злочинності у прикордонних регіонах Півдня України / І.М. Чекмарьова // Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 13 листопада 2015 р. – м. Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 180-182.

10. Чекмарьова І.М. Основні підходи в територіальному напрямку вивчення злочинності / І.М. Чекмарьова // Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 березня 2016 р. – Одеса: ОДУВС, 2016. – С. 335-337.

11. Чекмарьова І.М. Поняття прикордонного регіону Півдня України як самостійної кримінологічної категорії / І.М. Чекмарьова // Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 26 травня 2016. – С. 220-224.

12. Чекмарьова І.М. Демографічні фактори впливу на кримінологічну обстановку у прикордонних регіонах Півдня України / І.М. Чекмарьова // Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 листопада 2016 р. – С. 182-184.

13. Чекмарьова І.М. Методологія кримінологічного дослідження злочинності у прикордонних регіонах Півдня України / В.Я. Конопельський, І.М. Чекмарьова // *Europska tradicia v medzinarodnom prave: uplatnovanie ludskych prav, Bratislava 2016.* – С. 185-188.

14. Чекмарьова І.М. Особливості кримінологічних ознак особи злочинця для запобігання злочинності / І.М. Чекмарьова // *Development of legal regulation in east Europe: experience of Poland and Ukraine, Sandomierz, Poland, 27-28.01.2017.* – С. 178-181.

АНОТАЦІЯ

Чекмарьова І.М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2017.

Дисертація є першим в Україні комплексним кримінологічним дослідженням запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України.

У роботі представлені результати порівняльного аналізу становлення, розвитку та сучасного стану наукової розробки проблем регіональної злочинності та її запобігання. Визначено та охарактеризовано злочинність у прикордонному

регіоні Півдня України як об'єкта кримінологічного дослідження. Проаналізовано основні засади методології дослідження злочинності у прикордонному регіоні Півдня України. Надано кримінологічну характеристику злочинності, специфіку особи злочинців та особливості детермінації злочинності у прикордонних регіонах Півдня України. Обґрунтовано обсяг загально-соціальних, спеціально-кримінологічних і профілактичних заходів запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду в цій сфері. Визначено найбільш важливі в сучасних умовах напрями запобігання та сформульовані рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінологічних засад в практиці запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України.

Ключові слова: прикордонні регіони, Південь України, Причорноморський регіон, регіональна злочинність, регіональні особливості злочинності, детермінація, запобігання, протидія, профілактика злочинності.

АННОТАЦІЯ

Чекмарева І.Н. Предотвращение преступности в приграничных регионах Юга Украины. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Одесский государственный университет внутренних дел, Одесса, 2017.

Диссертация является первым в Украине комплексным криминологическим исследованием предотвращения преступности в приграничных регионах Юга Украины.

В работе представлены результаты сравнительного анализа становления, развития и современного состояния разработки проблем региональной преступности и ее предупреждения. Охарактеризована преступность в приграничных регионах Юга Украины в качестве объекта криминологического исследования. Проанализированы основные положения методологии исследования преступности в приграничном регионе Юга Украины. Представлена криминологическая характеристика преступности и выявлены криминологические особенности лиц преступников в приграничных регионах Юга Украины. Исследован комплекс факторов и специфику детерминации преступности в приграничных регионах Юга Украины. Разработана система мер предотвращения преступности в приграничных регионах Юга Украины, которая основывается на не каральном устранении социально-криминологических детерминант преступности в приграничных регионах Юга Украины и на обеспечении эффективного контроля за региональной криминологической средой.

Обоснован перечень общесоциальных, специально-криминологических и профилактических мер противодействия преступности в приграничных регионах Юга Украины и учетом отечественного и зарубежного опыта в этой сфере. Определены наиболее важные в современных условиях направления предотвращения и сформулированы рекомендации по усовершенствованию криминологических основ в практике предотвращения преступности в приграничных регионах Юга Украины.

Ключевые слова: приграничные регионы, Юг Украины, Причерноморский регион, региональная преступность, региональные особенности преступности, детерминация, предупреждение, предотвращение, профилактика преступности.

SUMMARY

Chekmariova I.M. Crime prevention in cross-border regions of the south of Ukraine. – *Published as manuscript.*

A thesis for a Candidate of Juridical Sciences degree by specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. – Odessa State University of Domestic Affairs, Odessa, 2017.

The thesis is the first in Ukraine multi-method criminological research of crime prevention in cross-border regions of the south of Ukraine.

The paper presents comparison results of generation, development and current status of scientific research of regional criminality problems and their prevention. Criminality in the cross-border region of the south of Ukraine is determined and characterized as an object of criminological research. The main framework methodology of research of criminality in the cross-border region of the south of Ukraine is analyzed. Criminological characteristics of criminality are provided herein, and criminological features of a criminal's personality in the cross-border regions of the south of Ukraine are revealed. The paper also submits a study of aggregate factors and distinguishing features in criminality determination in the cross-border regions of the south of Ukraine. It provides rationalization for the amount of general social, special criminological and preventive measures of crime prevention in the cross-border regions of the south of Ukraine with due regard to domestic and foreign experience in this field. There are defined the most important approaches in crime prevention under current conditions, and there are also enunciated recommendations aimed at the improvement of criminological methodology in the practical activities of crime prevention in the cross-border regions of the south of Ukraine.

Key words: cross-border regions, the south of Ukraine, Black Sea region, regional criminality, regional criminality peculiarities, determination, prevention, counteraction, crime prevention.